

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ในช่วงปี 2540 ประเทศต่าง ๆ ในแถบภูมิภาคเอเชียได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการผันผวนของตลาดเงินซึ่งสร้างความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและตลาดทุนของภูมิภาคเป็นอย่างมาก สำหรับประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบ จากภาวะวิกฤตินี้ต้องประกาศลอยตัวค่าเงินบาท ซึ่งทำให้ผู้ที่ได้ลงทุนจากการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศที่ไม่ได้มีการจัดการความเสี่ยง เกิดการขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนมหาศาล ทำให้ผู้ลงทุนจำนวนมากทั้งภาคธุรกิจธนาคารและสถาบันการเงินได้รับผลกระทบ ต่อมาได้มีประกาศสั่งปิดสถาบันการเงิน 56 แห่ง นอกจากนี้การลงทุนที่ผิดพลาดของนักลงทุน ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการขาดข้อมูลที่ชัดเจนใช้ในการประกอบการตัดสินใจ อีกทั้งผู้บริหาร มักมีการตกแต่งตัวเลขในงบการเงิน (Earnings Manipulation) เพื่อที่จะปิดบังผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินที่แท้จริงของบริษัท ทำให้ผู้ลงทุนเกิดความเข้าใจในข้อมูลของบริษัทที่ลงทุนอย่างผิด ๆ ส่งผลให้ตัดสินใจลงทุนไปแล้วเกิดผลเสียหายกับมาสู่ผู้ลงทุน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 ได้มีข่าวเกี่ยวกับการล้มละลายของบริษัท เอ็นรอน ซึ่งเป็น บริษัทขนาดใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ประกอบธุรกิจทางด้านพลังงาน สาเหตุที่ทำให้บริษัท เอ็นรอน ตกอยู่ในภาวะล้มละลายเนื่องจากการขาดความเชื่อมั่น ของสถาบันการเงินและนักลงทุนในเรื่องความโปร่งใส ความสุจริตและความเที่ยงธรรมในการดำเนินธุรกิจของกรรมการบริหารของบริษัท เพราะบริษัท เอ็นรอนได้ยื่นงบการเงินที่ได้มีการแก้ไขใหม่ ต่อคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกา เพราะงบที่เคยรายงานไว้ก่อนหน้านี้มีข้อผิดพลาดที่มีนัยสำคัญ ทำให้กำไรของบริษัทสูงกว่าที่ควรจะเป็น ประมาณ 586 ล้านดอลลาร์ นอกจากนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ เช่น การเปิดเผยข้อมูลที่ยากที่จะเข้าใจ และไม่ได้บ่งบอกเนื้อหาที่แท้จริงของรายงานประจำปี รวมถึงข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนตามความเป็นจริง ผู้จัดทำได้หลีกเลี่ยงที่จะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับส่วนได้เสียทางการเงินของผู้บริหารทางการเงินไม่ให้ความสำคัญระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Related - Party Transaction) การเปิดเผยข้อมูลอยู่ภายใต้อิทธิพลฝ่ายการเงิน ไม่มีการควบคุมประสิทธิภาพในการเปิดเผยข้อมูลจากผู้บริหารระดับสูง

จากสาเหตุดังกล่าว ส่งผลเสียให้กับบุคคลหลายฝ่าย เช่น ผู้ถือหุ้นของบริษัท ทั้งที่เป็นสถาบัน หรือบุคคลธรรมดา ต่างต้องประสบผลขาดทุนมหาศาล หลายฝ่ายได้ออกความเห็นว่าการจะมีสัญญาเตือนภัยด้านการเงิน เพื่อให้ให้นักลงทุนรู้ตัวล่วงหน้าก่อนและแก้ไขได้ทัน โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งสัญญาเตือนภัยที่เกี่ยวกับปัญหาความอยู่รอดของธุรกิจซึ่งควรมีการเปิดเผยไว้ในรายงานการเงิน นักลงทุนจะได้สามารถใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจที่จะลงทุน และลดระดับความเสี่ยง ทั้งนี้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ คือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประเมินค่าของกิจการในอนาคต และสะท้อนสภาพธุรกิจได้อย่างน่าเชื่อถือ ถูกต้องและเที่ยงธรรม (True and Fair View)

จากปัญหาดังกล่าวทำให้หลายประเทศให้ความสนใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance) เพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์ให้กับผู้ถือหุ้น โดยเฉพาะผู้ถือหุ้นรายย่อย ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้ให้ความสำคัญกับ (Good Corporate Governance) เนื่องจากสาเหตุที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ซึ่งกำหนดให้ประเทศไทยต้องมีการกำกับดูแลที่ดี กิจการที่ดีทั้งในส่วนของบริษัทและเอกชน ดังนั้นประเทศไทยจึงพยายามสร้างมาตรฐานการกำกับดูแลที่ดี อาทิ เช่น รัฐบาลกำหนดให้บรรษัทภิบาลเป็นวาระแห่งชาติ และประกาศในปี 2545 เป็นปีแห่งการส่งเสริมบรรษัทภิบาล พร้อมทั้งจัดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบรรษัทภิบาลแห่งชาติ นอกจากนี้ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เช่น สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และองค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) ได้มีการกำหนดแนวทางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์นำไปปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มีกระบวนการกำกับและควบคุมที่ดีเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดในตลาดทุน ให้กับผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องในตลาดทุนไทย

โดยองค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-Operation and Development: OECD) ให้หลักการของการกำกับดูแลที่ดีแบ่งออกเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. สิทธิของผู้ถือหุ้น (Rights of Shareholders) 2. การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Treatment of Shareholders) 3. การคำนึงถึงบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่าง ๆ (Roles of Stakeholders) 4. การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใส (Disclosure and Transparency) 5. ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ (Board Responsibilities) และหัวข้อการเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงินและความโปร่งใสดังกล่าวถือเป็นกลไกหนึ่งในการทำให้เกิดบรรษัทภิบาลที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่บริษัทไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิส จำกัด (TRIS) ได้ทำการวิจัยเรื่องนักลงทุนสถาบันของไทยประเมินคุณค่าบรรษัทภิบาลอย่างไร พบว่า องค์ประกอบที่นักลงทุนที่เป็นสถาบันไทยคิดว่าสำคัญมากที่สุดคือ การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสรองลงมาคือความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการ แสดงให้เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลนักลงทุนให้ความสำคัญมากที่สุด เพราะว่าใช้ข้อมูลที่เปิดเผยเป็นประจำ โดยข้อมูลที่ใช้มากที่สุด คือ งบการเงินและรายงานประจำปี

เนื่องจากวัตถุประสงค์หลักการรายงานทางการเงิน (Financial Report) คือ การรายงานข้อมูลและข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจแก่ผู้ใช้งายงาน เพื่อให้ผู้ใช้งายงานเข้าใจเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน ฐานะทางการเงิน และการเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเงินได้อย่างชัดเจน ก่อนที่ผู้ลงทุนจะทำการตัดสินใจลงทุนในบริษัทที่ต้องการจะลงทุน ดังนั้นระดับการเปิดเผยข้อมูลที่มีมากจะส่งผลให้บริษัทดำเนินธุรกิจด้วยความโปร่งใสมากยิ่งขึ้นและผู้ที่ใช้ข้อมูลหรือผู้ลงทุนมีความเชื่อมั่นมากขึ้น ผู้ถือหุ้นสามารถใช้กลไกการเปิดเผยข้อมูลนี้ในการควบคุมดูแลให้ฝ่ายบริหารปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น เพราะระดับการเปิดเผยข้อมูลที่มีมาก ถูกต้องเพียงพอและทันต่อเหตุการณ์ ช่วยให้นักลงทุนสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ในการตัดสินใจที่จะเลือกลงทุนในบริษัทนั้น จากมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 35 เรื่องการนำเสนองบการเงิน กล่าวถึง หลักการเปิดเผยอย่างเพียงพอว่า “รายงานทางการเงินต้องมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจของผู้ใช้งายการเงินและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับคุ้มกับต้นทุนที่เสียไป” งบการเงินจะมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งายการเงินตามวัตถุประสงค์ก็ต่อเมื่องบการเงินนั้น มีลักษณะเชิงคุณภาพตามที่แบบทการบัญชี กำหนดไว้ ลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Characteristics) ได้แก่ ความเข้าใจได้ (Understandability) ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) ความเชื่อถือได้ (Reliability) การเปรียบเทียบกันได้ (Comparability)

ดังนั้น ระดับการเปิดเผยข้อมูลที่มีมากจะทำให้ผู้ลงทุนประเมินความเสี่ยงในฐานะการเงิน และผลการดำเนินงาน รวมทั้งทำการตัดสินใจลงทุนได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น ระดับการเปิดเผยข้อมูลยังเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญแสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการที่โปร่งใสสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนเข้ามาลงทุน นำไปถึงการมีสภาพคล่องของหลักทรัพย์ของบริษัท จากความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพทำให้รัฐบาลได้พยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้บริษัทที่จดทะเบียนหันมาให้ความสนใจกับการเปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพ และจัดให้มีโครงการ (Disclosure Award 2002) โดยที่บริษัทไทยเรตติ้งแอนด์อินฟอร์เมชันเซอร์วิสจำกัด (TRIS) จะเป็นผู้จัดทำการประเมินขึ้นมา เพื่อให้รางวัลแก่บริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลที่ดี แต่เนื่องจากโครงการ (Disclosure Award) ได้จัดทำขึ้นเพียง 2 ปีเท่านั้น

ด้วยสาเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะทำการสำรวจระดับการเปิดเผยข้อมูลในธุรกิจที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยจัดทำเกณฑ์วัดขึ้นมาใหม่ ซึ่งเกณฑ์การวัดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ได้จัดทำขึ้นมานั้นจะใช้วัดระดับการเปิดเผยข้อมูลเฉพาะส่วนที่เป็นข้อกำหนด (Mandatory Disclosure) เท่านั้น แต่เกณฑ์ในการวัดระดับการเปิดเผยข้อมูลในครั้งนี้จะปรับปรุงเพิ่มในส่วนที่เป็นการเปิดเผยตามความสมัครใจ (Voluntary Disclosure) เข้าไปด้วยโดยจะครอบคลุมเฉพาะ ปริมาณรายละเอียดของเนื้อหาหัวข้อรายการที่เปิดเผยและความทันเวลาของการเปิดเผย

ข้อมูลของบทรายงานวิเคราะห์ของฝ่ายบริหาร (MD&A) เนื่องจากยังไม่มีการใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวในการวัดระดับการเปิดเผยข้อมูล ซึ่งเนื้อหารายละเอียดของหัวข้อจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การเปิดเผยที่ตามข้อกำหนด (Mandatory Disclosure) และการเปิดเผยตามความสมัครใจ (Voluntary Disclosure)

ในส่วนลักษณะของกิจการและการกำกับดูแลที่ดีถือเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท จากการศึกษางานวิจัยในอดีตที่ผ่านมา เช่น แลง และลุมด์โฮล์ม (Lang & Lundholm, 1993) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทกับลักษณะของบริษัทและผลการดำเนินงาน โดยใช้ปัจจัยด้านขนาดของกิจการ อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราส่วนของหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นปัจจัยในการหาความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท และในส่วนของงานวิจัยของ นวพร พงษ์ตันกุล (2546) ทำการศึกษาหาความสัมพันธ์ของโครงสร้างการเป็นเจ้าของและคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้ปัจจัยภายในเกี่ยวกับโครงสร้างการเป็นเจ้าของ ได้แก่ การกระจุกตัวของการถือหุ้น 5 อันดับแรก สัดส่วนการถือหุ้นของคณะกรรมการและผู้บริหาร สัดส่วนการถือหุ้นของสถาบันการเงิน ซึ่งการศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้จะขยายองค์ประกอบภายในที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลของกิจการ ได้แก่ สัดส่วนคณะกรรมการอิสระ และความรู้ความชำนาญด้านบัญชีและการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบเข้าไปเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับการเปิดเผยข้อมูล

สรุปปัญหาการวิจัยในครั้งนี้คือ ต้องการสำรวจระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทในปัจจุบันและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับของการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้ใช้ข้อมูลสามารถนำข้อมูลนั้นมาประกอบการตัดสินใจลงทุนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยปัจจัยที่จะนำมาศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ขนาดอัตราส่วนกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น การกระจุกตัวของการถือหุ้น 5 อันดับแรก สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและคณะกรรมการ สัดส่วนคณะกรรมการอิสระ ความรู้ความชำนาญด้านบัญชีและการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหางานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นการศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อคือ

1. เพื่อสำรวจระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สมมติฐานของการวิจัย

จากปัญหาการวิจัย และการกำหนดวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ต้องการสำรวจระดับการเปิดเผยข้อมูล และปัจจัยที่มีผลกระทบ ได้แก่ ปัจจัยด้านขนาดของบริษัท อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น โครงสร้างของผู้ถือหุ้น คณะกรรมการอิสระ ความรู้ความชำนาญด้านบัญชีและการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบ มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การศึกษาการวัดระดับการเปิดเผยข้อมูลบริษัทที่จดทะเบียนโดยมีผู้ศึกษาในอดีตที่ผ่านมาจะใช้ปริมาณรายละเอียดของหัวข้อการเปิดเผยข้อมูลตามข้อกำหนดมาเป็นเกณฑ์ในการวัด แต่สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ได้เพิ่มปริมาณรายละเอียดหัวข้อที่มีการเปิดเผยโดยความสมัครใจและความถี่ของการเปิดเผยบทความและการวิเคราะห์ของฝ่ายบริหาร (MD&A) รายไตรมาสมาใช้ในการวัดระดับการเปิดเผยข้อมูล โดยในการวัดระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1. เป็นการเปิดเผยตามข้อกำหนด (Mandatory Disclosure) และส่วนที่ 2. เป็นการเปิดเผยตามความสมัครใจ (Voluntary Disclosure)

ส่วนที่ 1. เป็นการศึกษาการวัดระดับการเปิดเผยข้อมูลที่บริษัทจดทะเบียนโดยใช้ปริมาณรายละเอียดของหัวข้อการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลแบบตามข้อกำหนด (Mandatory Disclosure) แม้จะมีข้อบังคับให้เปิดเผยข้อมูลตามข้อกำหนดแต่รายละเอียดของรายการที่เปิดเผยอาจจะมีระดับการเปิดเผยที่ต่างกัน เช่น บางบริษัทอาจเปิดเผยรายละเอียดของรายการที่มาก แต่ในขณะเดียวกันบางบริษัทอาจเปิดเผยรายละเอียดตามข้อกำหนดที่มีรายละเอียดน้อยทำให้ระดับการเปิดเผยมีความแตกต่างกัน ส่วนที่ 2. เป็นรายการเปิดเผยโดยสมัครใจ เพราะเกณฑ์การตรวจสอบของสำนักงาน ก.ล.ต. ที่จัดทำขึ้นนั้น ใช้แต่รายการข้อกำหนดขั้นต่ำที่ต้องเปิดเผยเท่านั้น จำเป็นต้องเพิ่มรายการที่เปิดเผยโดยความสมัครใจ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์วัดระดับการเปิดเผยข้อมูลเพิ่มเติม เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลด้วยความสมัครใจเพื่อต้องการเพิ่มคุณภาพและความน่าเชื่อถือของบริษัทให้กับผู้ที่มาลงทุน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตของ ซิงห์วี่ และ คีซาย (Singhvi & Desai, 1971) ได้อธิบายไว้ว่าการที่บริษัทเต็มใจที่จะเปิดเผยข้อมูลที่มากกว่าข้อกำหนดเพื่อที่จะให้บริษัทสามารถแข่งขันและดึงดูดผู้ที่เข้ามาลงทุนซื้อหุ้นของบริษัท ส่วนความถี่ในการเปิดเผยข้อมูลจากการศึกษางานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาของ แลง และ ลุมด์โฮล์ม (Lang & Lundholm, 1993) พบว่าบริษัทที่มีผลการดำเนินงานที่ดี มักจะเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพและ

ทันเวลาต่อความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล โดยจัดทำรายงานทุกรายไตรมาสทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน น่าเชื่อถือขึ้นและช่วยลดความเสี่ยงจากการประมาณการทำให้ผู้ใช้งบการเงินพยากรณ์ผลการดำเนินงานได้แม่นยำมากขึ้นนอกจากนั้นการเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพจะช่วยดึงดูดความสนใจที่จะนำเงินมาร่วมลงทุนกับบริษัท

การทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับการเปิดเผยข้อมูล โดยตั้งสมมติฐานดังต่อไปนี้

1. ขนาดของกิจการ

ขนาดของบริษัทเป็นตัวแปรหนึ่งที่อธิบายถึงลักษณะของบริษัท โดยจะพิจารณาได้จากค่าลอการิทึม (Logarithm) ของสินทรัพย์รวม ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของบริษัทกับระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงินพบว่าผู้วิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นต้นว่า แลง และลุมด์โฮล์ม (Lang & Lundholm, 1993) จากผลการศึกษาพบว่าคะแนนของระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจะเพิ่มขึ้นตามขนาดของบริษัทที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งบริษัทที่มีขนาดเล็กไม่มีเงินทุนมากนัก นอกจากนี้แล้วค่าใช้จ่ายในการจัดทำกรเปิดเผยข้อมูล ต่อขนาดของบริษัทที่มีขนาดใหญ่ จะต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในการจัดทำกรเปิดเผยข้อมูลต่อขนาดของบริษัทที่มีขนาดเล็ก ดังนั้นบริษัทที่มีขนาดใหญ่จึงจัดทำกรเปิดเผยข้อมูลมีคุณภาพมากกว่าบริษัท ที่มีขนาดเล็ก สอดคล้องกับ บาร์รี และบราวน์ (Barry & Brown, 1986) กล่าวว่า ถ้าบริษัทที่มีขนาดใหญ่มีการเปิดเผยข้อมูลน้อยกว่าบริษัทที่มีขนาดเล็กอาจจะถูกเพ่งเล็งว่า อาจจะมีปัญหาด้านการเงินหรือมีข่าวร้ายซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อราคาหุ้นของบริษัทหรือไม่ บัซบี้ (Buzby, 1975) กล่าวว่าบริษัทที่มีขนาดเล็กไม่มีเงินทุนพอที่จะทำการเปิดเผยข้อมูลรายงานประจำปีจึงทำการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีในระดับน้อยกว่าบริษัทที่ใหญ่กว่า

ดังนั้นจึงได้กำหนดสมมติฐานงานวิจัยว่า

H₁: ขนาดของกิจการกับระดับของการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก

2. อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น

การที่บริษัทสามารถทำผลการดำเนินงานได้ดี มีกำไรสูงเป็นการกระตุ้นให้มีการเปิดเผยข้อมูลมากยิ่งขึ้นเพื่อแสดงให้ผู้ถือหุ้นเห็นว่าบริษัทประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายเนื่องจากบริษัทมักมีการเปิดเผยข้อมูลบริษัทในด้านดีมากกว่าข้อมูลของบริษัทในด้านไม่ดีกล่าวคือ บริษัทที่มีกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้นสูงจะทำการเปิดเผยข้อมูลทีมาก เพื่อแสดงให้เห็นว่าผลการดำเนินงานของบริษัทที่ดีแก่ให้ผู้ที่ใช้ และเป็นประโยชน์ในการกู้ยืมเงินเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินกิจการในอนาคต และได้มีผู้วิจัยการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น แลง และลุมด์โฮล์ม (Lang & Lundholm, 1993)

ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทกับขนาดของบริษัท โดยวัดจากความเพียงพอของการเปิดเผยของบริษัท จากข้อมูลที่ได้นำมาเปิดเผยประจำปีผลการศึกษาพบว่า บริษัทที่มีผลการดำเนินงานที่ดี มักจะเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพและทันเวลาต่อความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล โดยจัดทำรายงานทุกรายไตรมาสทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนน่าเชื่อถือขึ้นและช่วยลดความเสี่ยงจากการประมาณการทำให้ผู้ใช้งบการเงินพยากรณ์ผลการดำเนินงานได้แม่นยำมากขึ้น สอดคล้องกับ นาร์ดเซอร์ (Naser, 1998) ได้ศึกษา พบว่า ถ้าไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปี คะแนนของระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจะเพิ่มขึ้นตามผลการดำเนินงานของบริษัทที่ดีขึ้น (โดยเฉพาะผลตอบแทนของผู้ถือหุ้น) คือ ระดับการเปิดเผยข้อมูล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัท ดังนั้นจึงได้กำหนดสมมติฐานงานวิจัยว่า

H₂: อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้นกับระดับของการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก

3. การกระจุกตัวของ การถือหุ้น

เนื่องจากบริษัทที่จดทะเบียนในประเทศไทยส่วนใหญ่มีลักษณะการดำเนินธุรกิจแบบครอบครัวมาก่อนโดยมีผู้ก่อตั้งเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ เพื่อควบคุมอำนาจในการบริหารมักจะรักษาสัดส่วนในการถือหุ้นของตนเองและในเครือญาติให้อยู่ในอัตรา มากกว่าร้อยละ 50 ทำให้สัดส่วนการถือครองมักกระจุกตัวในสมาชิกครอบครัว (Big Insider Shareholder) เมื่อมีการถือหุ้นกระจุกตัวสูงขึ้น จะทำให้ผู้ถือหุ้นรายใหญ่เข้าควบคุมนโยบายการเปิดเผยข้อมูลให้เกิดประโยชน์กับตนเองและปกป้องผลประโยชน์ ซึ่งทำให้การเปิดเผยข้อมูลมีคุณภาพลดน้อยลง โดยการวัดจากสัดส่วนการถือหุ้นสูงสุด 5 อันดับแรก โดยมีผู้วิจัย ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างผู้ถือหุ้นกับการเปิดเผยข้อมูลโดยสมัครใจ โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ใช้แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเป็นตัวแทน (Agency Theory) ในการตั้งสมมติฐานความสัมพันธ์ของการกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นกับแรงจูงใจทำให้บริษัทมีคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลทางบัญชีลดลง สอดคล้องกับแนวคิดของ Ho and Wong (2002) โครงสร้างการถือหุ้นของบริษัทที่มีการกระจุกตัวสูง จะมีแรงจูงใจที่จะกระทำการฉวยโอกาสต่อผู้ถือหุ้นรายย่อยโดยการไม่รายงานข้อมูลทางบัญชีที่มีคุณภาพ

ดังนั้นจึงได้กำหนดสมมติฐานงานวิจัยว่า

H₃: การกระจุกตัวของผู้ถือหุ้นกับระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์ในเชิงลบ

4. สัดส่วนการถือหุ้นของกรรมการและผู้บริหาร

โครงสร้างการถือหุ้นที่มีผู้ถือหุ้นเป็นบุคคลภายในและคณะกรรมการบริษัทในอัตราส่วน

ที่สูง ถือเป็นการรวบรวมอำนาจการควบคุม เนื่องจากการที่ผู้บริหารและกรรมการมีอำนาจควบคุมในการใช้สิทธิออกเสียงและตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญได้เต็มที่ เมื่อผู้บริหารและกรรมการบริษัทถือหุ้นในสัดส่วนที่สูงขึ้นอาจจะเกิดโอกาสที่ผู้บริหารและกรรมการที่ต้องการรักษาผลประโยชน์ของตนเองและไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นรายนอก ทำให้โครงสร้างการถือหุ้นแบบนี้มีผลกระทบในทางลบต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดีของบริษัทที่จดทะเบียน โดยมีงานวิจัยในอดีตที่มีการศึกษาถึงผลกระทบต่อการเปิดเผยข้อมูลของกิจการ เช่น อิง และมาร์ค (Eng & Mark, 2003) พบว่า การลดลงของสัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและกรรมการ มีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูลที่ดีขึ้น ดังนั้นจึงได้กำหนดสมมติฐานงานวิจัยว่า

H₄: สัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นเป็นผู้บริหารและคณะกรรมการกับระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์ในเชิงลบ

5. สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ

คณะกรรมการอิสระจากภายนอกในจำนวนที่พอเพียงที่จะสามารถสร้างกลไกเพื่อถ่วงดุลอำนาจภายในไม่ให้มีบุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดมีอำนาจเหนือการตัดสินใจของคณะกรรมการของบริษัทและทำให้กรรมการทุกคนแสดงความเห็นได้อย่างอิสระ จากการศึกษาศักยภาพของกรรมการอิสระที่ไม่มีส่วนร่วมกับการบริหาร และการเปิดเผยข้อมูลของ และ พบว่า จะช่วยยกระดับคุณภาพการเปิดเผยข้อมูล ซึ่งจะสนับสนุนให้บริหารปฏิบัติตามแนวคิดด้านบรรษัทภิบาล ทั้งนี้หากบริษัทมีสัดส่วนของกรรมการอิสระมากในคณะกรรมการบริหาร จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจด้านการเปิดเผยข้อมูลให้เป็นไปตามแนวคิดด้านบรรษัทภิบาลมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิง และมาร์ค (Eng & Mark, 2003) ได้ทำการศึกษา พบว่าสัดส่วนของกรรมการอิสระมีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูล โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก

ดังนั้นจึงได้กำหนดสมมติฐานงานวิจัยว่า

H₅: สัดส่วนของกรรมการอิสระกับระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก

6. ความรู้ความชำนาญด้านบัญชีและการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นอิสระ

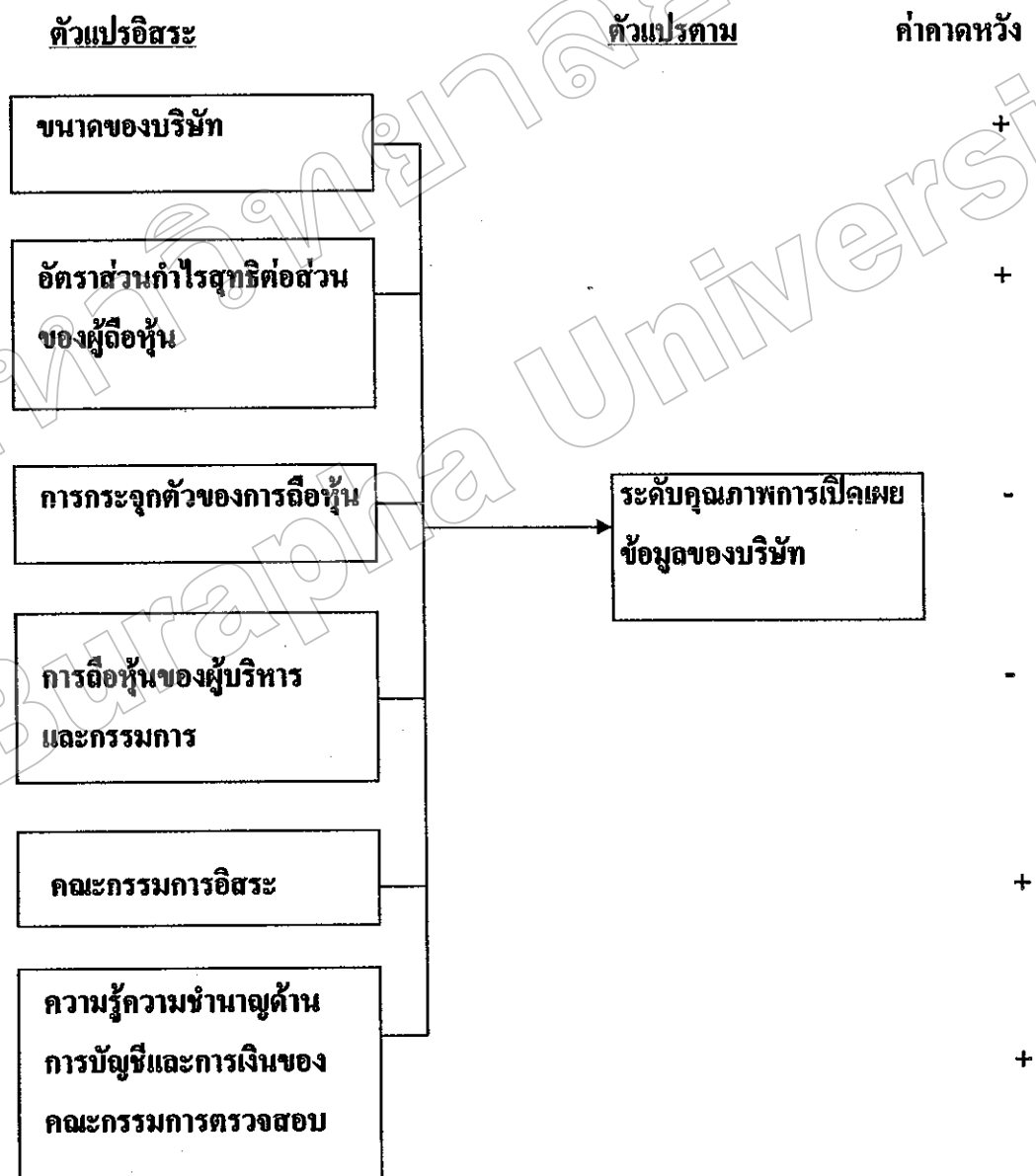
หลักการกำกับดูแลที่ดีได้กำหนดแนวทางการควบคุมและการตรวจสอบภายในที่ของ บริษัทที่จดทะเบียนจะทำให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากขึ้น การที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกำหนดจำนวนคณะกรรมการตรวจสอบจะต้องมีอย่างน้อย 3 คน และสมาชิกของคณะกรรมการตรวจสอบอย่างน้อย 1 คนควรมีความรู้เข้าใจหรือประสบการณ์ด้านบัญชีหรือการเงิน เนื่องจากหน้าที่หลักของคณะกรรมการตรวจสอบ คือ สอบทานการรายงานทางการเงินให้มีคุณภาพที่ดีและได้มีงานวิจัยในอดีตของ ดักลาส และคณะ (Douglas et al., 2005 อ้างถึงใน

ศิริวิทย์ ลุนพูน, 2548) ผลการศึกษา พบว่า ความรู้ความชำนาญด้านบัญชีและการเงินของกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์กับการเปิดเผยข้อมูล โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน

ดังนั้นจึงได้กำหนดสมมติฐานงานวิจัยว่า

H₂: ความรู้ความชำนาญด้านบัญชีและการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบกับระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับการเปิดเผยข้อมูล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัยนี้ เนื่องจากระดับการเปิดเผยข้อมูลยังเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องมีการสร้างเกณฑ์การวัดที่มีความเหมาะสม ดังนั้น การศึกษาการวัดระดับการเปิดเผยข้อมูลและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับการเปิดเผยข้อมูล ถ้าผลวิจัย ปรากฏว่า เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดสามารถแสดงถึงระดับความแตกต่างของระดับการเปิดเผยและพบว่า ปัจจัย ขนาดของบริษัท อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น โครงสร้างของผู้ถือหุ้น คณะกรรมการอิสระ ความรู้ความชำนาญด้านบัญชีและการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบ มีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผย เป็นไปตามสมมติฐานข้างต้นแล้ว จะมีประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

โดยคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากงานวิจัยในครั้งนี้มีดังนี้

1. ทราบถึงระดับการเปิดเผยข้อมูลในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในปัจจุบัน เพื่อที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่ควบคุมกำกับดูแล เช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ด. ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลโดยนำไปปรับปรุงถ้าหาก ระดับการเปิดเผยข้อมูลในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยยังไม่เป็นที่น่าพอใจ หรือส่งเสริมให้มีการเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพที่ดีในอนาคตและเป็นแนวทางในการออกกฎระเบียบหรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีเพื่อทำให้บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีการดำเนินงานที่โปร่งใสมากยิ่งขึ้นซึ่งเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่สามารถช่วยเหลือ ปกป้องผู้ที่ต้องการจะนำเงินมาลงทุนในบริษัท

2. เป็นประโยชน์ต่อบริษัทที่ต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน หรือดึงดูดนักลงทุนที่สนใจจะเข้ามาลงทุนในหลักทรัพย์ของบริษัท สมมติว่า บริษัทส่วนใหญ่ในตลาดหลักทรัพย์มีระดับการเปิดเผยข้อมูลอยู่ในระดับที่สูง ดังนั้นบริษัทที่มีการเปิดเผยที่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าจึงจำเป็นต้องมีการเปิดเผยข้อมูลเพิ่มมากขึ้นให้อยู่ในระดับเดียวกัน เนื่องจากเกรงว่าจะเป็นที่เพ่งเล็งจากหน่วยงานที่คอยควบคุมกำกับดูแล ซึ่งเป็นการช่วยกระตุ้นให้บริษัทเห็นความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพ เพราะระดับการเปิดเผยข้อมูลที่สูงจะทำให้บริษัทมีภาพพจน์ในการเปิดเผยที่ดี มีความโปร่งใสในการดำเนินธุรกิจ

3. ทราบถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ลงทุนใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนในบริษัทที่สนใจได้อย่างเหมาะสม

4. เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาทำการวิจัยในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาต่อไปในอนาคต เนื่องจากเรื่องการเปิดเผยข้อมูลในปัจจุบันยังเป็น

ประเด็นที่น่าศึกษาค้นคว้าต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อจะได้อยู่ในหลักเกณฑ์ข้อบังคับเดียวกัน แต่จะไม่ครอบคลุมถึงบริษัทที่อยู่ในกลุ่มภาคธนาคาร สถาบันการเงิน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ และบริษัทประกันภัยและประกันชีวิต เนื่องจากว่ากลุ่มบริษัทเหล่านี้ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของธนาคารแห่งประเทศไทยและกลุ่มฟื้นฟูกิจการ ทำให้เกณฑ์ที่ใช้วัดระดับการเปิดเผยแตกต่างกันออกจากกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับระดับของการเปิดเผยข้อมูลจะครอบคลุมเฉพาะปริมาณรายละเอียดเนื้อหาของหัวข้อที่เปิดเผยและความทันเวลาของการเปิดเผยข้อมูล โดยจะทำการศึกษาจาก แบบแสดงรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และรายงานประจำปี และปัจจัยที่ต้องการศึกษาจะมุ่งเน้นที่ปัจจัย ขนาดของบริษัท อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้น โครงสร้างของผู้ถือหุ้น คณะกรรมการอิสระ ความรู้ความชำนาญด้านบัญชีและการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบ

ข้อจำกัดของงานวิจัย

1. เนื่องจากการประเมินนี้เป็นการนำเสนอในมุมมองของบุคคลภายนอกที่สามารถเข้าถึงเฉพาะข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณะแล้วเท่านั้น ซึ่งเป็นการประเมินจากหลักฐานข้อมูลที่เปิดเผยเชื่อว่าสามารถสะท้อนถึงระดับของการเปิดเผยข้อมูลโดยรวมได้ในระดับหนึ่ง
2. ช่วงเวลาที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ โดยใช้ข้อมูลใน พ.ศ. 2546 ถึง 2548 ปี เนื่องจากการส่งเสริมให้มีการเปิดเผย MD&A รายไตรมาสเริ่มมีในปี พ.ศ. 2545 แต่ยังมีจำนวนบริษัทที่เข้าร่วมโครงการยังมีจำนวนน้อยจึงต้องใช้ข้อมูลในปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นไป
3. ความเป็นอิสระของกรรมการอิสระนั้นได้ประเมินจากการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะเท่านั้นซึ่งไม่สามารถประเมินความเป็นอิสระของกรรมการอิสระในการปฏิบัติงานจริง ดังนั้นจึงสะท้อนถึงความเป็นอิสระของคณะกรรมการอิสระได้ในระดับหนึ่ง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การเปิดเผยตามข้อกำหนด หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลขึ้นด้าที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีการกำหนดกฎระเบียบให้มีการเปิดเผย
2. การเปิดเผยตามความสมัครใจ หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลที่อยู่นอกเหนือกฎข้อบังคับที่ต้องเปิดเผยซึ่งบริษัทสามารถเลือกที่จะปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูล

3. บทรายงานและการวิเคราะห์ของฝ่ายบริหาร (Management Discussion and Analysis: MD&A) หมายถึง คำอธิบายของฝ่ายบริหารที่บ่งบอกถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับฐานะการเงินกิจการ ทิศทางและนโยบายการดำเนินงานในอนาคต

4. บริษัทจดทะเบียน หมายถึง บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

5. กรรมการอิสระ (Independent Director) หรือ กรรมการจากภายนอก (Outside Director) หมายถึง กรรมการที่มีได้เป็นกรรมการบริหาร (Non-Executive Director) และไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานประจำและไม่ได้เป็นตัวแทนของผู้ถือหุ้นรายใหญ่

6. ความรู้ความชำนาญด้านบัญชีและการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee Members' Financial Expertise) หมายถึง การมีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษและมีประสบการณ์ทำงานด้านการบัญชีหรือการเงิน โดยวัดจากการได้ประกาศนียบัตรด้านวิชาชีพการบัญชีหรือมีประสบการณ์อย่างอื่นเทียบเท่า หรือมีประวัติที่มีผลต่อการพัฒนาความรู้ความชำนาญระดับสูงด้านการเงิน ประกอบด้วยประวัติการดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหาร (Chief Executive Officer) ผู้อำนวยการฝ่ายบัญชีและการเงิน (Chief Financial Officer) หรือเจ้าหน้าที่อาวุโสอื่นที่รับผิดชอบในการสอดส่องดูแลด้านการเงิน (Financial Oversight Responsibilities)

7. ระดับการเปิดเผยข้อมูล (Disclosure Level) หมายถึง ระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท ซึ่งจะวัดจากปริมาณรายละเอียดของหัวข้อมที่มีการเปิดเผยในแบบแสดงรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1)

8. ขนาดของกิจการ (Firm Size) หมายถึง ขนาดของบริษัทซึ่งจะวัดขนาดของบริษัทโดยใช้การวัดจากมูลค่าสินทรัพย์รวมที่บริษัทมีอยู่

9. การกระจุกตัวของการถือหุ้น (Ownership Concentration) หมายถึง จำนวนหุ้นที่ตกอยู่ภายใต้การถือของกลุ่มบุคคลหรือบริษัทรายใหญ่เพียงไม่กี่ราย ซึ่งจะวัดจากจำนวนการถือครองหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 5 อันดับแรก